

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra bir sıra sahələr üzrə Dövlət Proqramları, Strategiya qəbul edib. Burda elm və təhsil sahəsində qəbul olunan proqramlar müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Bilirik ki, ölkəmizin müxtəlif ölkələrlə elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq proqramları mövcuddur, xarici tələblər bizim ali məktəblərdə, bizim tələbələr isə xarici ali təhsil müəssisələrində bəklavr, magistratura və doktorantura pillələri üzrə təhsil alırlar.

Azərbaycanın Rusiya ilə də elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq əlaqələri mövcuddur, hətta ölkəmizdə Rusiyanın bəzi ali məktəblərinin filialları da fəaliyyət göstərir. O da məlumdur ki, Azərbaycandan xeyli sayda gənc Rusiyanın ali məktəblərində oxuyur. Gizlin deyil, Rusiya təhsili hazırkı dövrdə özünü elə də doğrultmur, heç dünyada özünə layiqli yer tuta bilmir.

Bu gün Azərbaycanın Rusiya ilə elm və təhsil sahəsində proqramlarını dayandırması da aktuallaşıb. Cəmiyyətdə daha çox belə bir fikir var ki, ölkəmiz bu prosesi Çinlə həyata keçirərsə daha faydalı olar. Bir halda ki, Rusiyanın bir çox universitetlərinin diplomları bizim ölkədə tanınmır, ildə nə qədər şəxsin diplomu ləğv olunur. Orda elmi müdafiə edənlərə də şübhə ilə yanaşılır. Amma Çin bu gün dünyada elm və təhsil lideri sayılır.

"Azərbaycanda Rusiya diplomu ilə müdafiə edənlərin təxminən 40%-nin dissertasiyası tanınmayıb"

Tanınmış təhsil eksperti Kamran Əsədov "Bakı-Xəbər"ə bildirdi ki, Azərbaycanın elm və təhsil strategiyasında əsas tərəfdaş ölkələrin dəyişməsi və yeni istiqamətlərə yönəlməsi təkcə beynəlxalq münasibətlərin transformasiyası deyil, həm də daxili təhsil siyasətinin modernləşdirilməsi baxımından qaçılmaz ehtiyacdır: "Xüsusilə Rusiya ilə uzunmüddətli, lakin nəticə baxımından zəif məhsuldar olmuş əməkdaşlıq modeli artıq XXI əsrin tələblərinə cavab vermir. Rusiya universitetlərində təhsil alan azərbaycanlılar say çoxluğu ilə müşahidə olunsa da, bu say keyfiyyətə çevrilmir. Təhsil Nazirliyinin 2020-2024-cü illəri əhatə edən statistik məlumatına əsasən, bu dövrdə Rusiya ali məktəblərindən alınmış 3 mindən çox diplomun tanınmasından imtina edilib. Tanınmama səbəbləri arasında ən çox rast gəlinən hallardan biri distant və ya qiyabi təhsilin forma və məzmun baxımından Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun olmamasıdır. "Təhsilin keyfiyyətinin təminatı haqqında" Qanunun 5.1.1-ci maddəsində göstəriləndiyi kimi, təhsil alanların bilik, bacarıq və kompetensiyalarının beynəlxalq meyarlara uyğunluğu əsas qiymətləndirmə mey-

andır. Lakin Rusiya diplomlarının böyük hissəsində bu uyğunluq müşahidə olunmur.

Təhlillər göstərir ki, Rusiya ilə təhsil əməkdaşlığı əsasən humanitar sahələrə yönəlib və bu ixtisaslar üzrə proqramların məzmunu, müasir pedaqoji və texnoloji trendlərlə uzlaşmır. Eyni zamanda, orada elmi iş müdafiə edənlərin dissertasiyaları çox vaxt metodoloji cəhətdən zəif, plagiat riski yüksək və tətbiq yönümlü nəticədən uzaq olur. Elmi Şura qərarları əsasında son üç ildə Azərbaycanda Rusiya diplomunu ilə müdafiə edənlərin təxminən 40%-nin dissertasiyası tanınmayıb və ya yenidən qiymətləndirilməyə göndərilib. Bu isə həm elmi mühitdə inamsızlıq, həm də ölkə üzrə kadr siyasətində qeyri-müəyyənlik yaradır".

"Çinlə əməkdaşlığın üstünlüklərindən biri də elm və sənaye integrasiyasıdır"

K.Əsədov hesab edir ki, bunun fonunda Çinlə elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq yeni mərhələnin başlanğıcı ola bilər: "Çin yalnız iqtisadi deyil, eyni zamanda elmi-tədqiqat və texnoloji innovasiya sahəsində də global lider mövqeyinə sahibdir. 2023-cü ilin məlumatına görə, Çin dünyada ən çox elmi məqalə dərc edən ölkə olub və bu məqalələrin 29%-i yüksək impact faktorlu jurnallarda yayımlanıb. Nature Index və Web of Science kimi nüfuzlu elmi bazalarda Çin universitetlərinin elmi məhsuldarlığı ABŞ və Böyük Britaniyadan sonra ilk üçlükdə qərarlaşıb. Bu göstəricilər sübut edir ki, Çin artıq təhsilin passiv istehlakçısı deyil, onun aktiv istehsalçısıdır.

Çin universitetləri, xüsusilə Tsinghua, Peking, Fudan və Shanghai Jiao Tong universitetləri mühəndislik, kompüter elmləri, süni intellekt, biotexnologiya və alternativ enerji sahələrində qabaqcıl tədqiqat mərkəzləri ilə beynəlxalq akademik məkanda üstün mövqedədir. Azərbaycan üçün bu sahələr həm əmək bazasının ehtiyacları, həm də iqtisadi diversifikasiya baxımından prioritet sayılır. Belə olduğu halda, Çinlə ali təhsil və elmi əməkdaşlıq yalnız akademik fayda deyil, həm də milli inkişaf strategiyasına xidmət edən praktiki nəticə vəd edir.

Azərbaycan Respublikası

Azərbaycanın təhsil proqramlarında Çin mərhələsi açılır...

nın "Elm haqqında" Qanununun 11.2.2-ci maddəsinə əsasən, beynəlxalq əməkdaşlıq elmi potensialın inkişafı üçün əsas şərtlərdən biridir. Bu norma kontekstdə Çinlə bağlanacaq ikitərəfli müqavilələr, ortaq tədqiqat institutları, elmi mübadilə proqramları və ortaq doktorantura modelləri Azərbaycan elminin beynəlmilləşməsinə töhfə verə bilər. Bu model artıq Orta Asiya ölkələri - Qazaxıstan, Özbəkistan və Qırğızıstan tərəfindən tətbiq olunur. 2022-2023-cü illər ərzində Çində bu ölkələrdən 15 minə yaxın tələbə təhsil almış və onlardan yüzlərlə nəfəri elmi tədqiqatlara cəlb olunmuşdur. Azərbaycan bu coğrafiyada liderlik mövqeyi üçün eyni modeli adaptasiya etməlidir.

Çinlə əməkdaşlığın üstünlüklərindən biri də elm və sənaye integrasiyasıdır. Çin universitetləri təkcə nəzəri bilik vermir, eyni zamanda sənaye ilə birgə çalışan texnopark və startap inkubatorlarına sahibdir. Bu sistem "təhsil-tədqiqat-istehsal" zəncirinin qurulmasını təmin edir. Azərbaycanda bu model hələ ilkin mərhələdədir. Çin universitetləri ilə birgə qurulacaq texnologiya transfer mərkəzləri, startap platformaları və ortaq inkubasiya proqramları, ADNSU, AzTU və UNEC kimi texniki yönümlü universitetlərin inkişafında yeni imkanlar açılır".

K.Əsədov vurğuladı ki, Rusiya ilə əməkdaşlıq əsasən keçmiş sovet sisteminin mirası kimi qalmaqdadır və innovasiya, süni intellekt, kvant texnologiyaları kimi çağdaş sahələr üzrə ciddi resurs təqdim etmir: "Əksinə, Çin universitetləri bu sahələrdə yalnız tədqiqat aparmır, eyni zamanda praktiki prototiplər və tətbiqi nəticələr hazırlayır. Bu cür əməkdaşlıq, Azərbaycan tələbələri və alimləri üçün real təcrübə mühitinin

ilə nəticələnər. Məhz bu səbəbdən "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" sənədində də vurğulanan "bilik iqtisadiyyatına keçid" yalnız belə transformasiya ilə mümkündür.

Nəticə etibarilə, Azərbaycanın elm və təhsil sahəsində Çinlə əməkdaşlığa keçidi təkcə alternativ axtarışı deyil, strateji və sistemli islahat zərurətidir. Rusiya ilə olan əlaqələr çox hallarda formallıq və siyasi komfort üzərində qurulmuş, nəticə etibarilə isə elmi və pedaqoji baxımdan zəif məhsuldarlıqla müşayiət olunmuşdur. Çinlə əlaqələr isə məzmun, texnologiya, innovasiya və perspektiv baxımından daha məhsuldar, daha effektiv və daha stratejiktir. Bu keçid Azərbaycanın elmi, pedaqoji və iqtisadi transformasiyasına ciddi dəstək ola bilər və onu regional təhsil liderinə çevirəcək uzunmüddətli platforma formalaşdırma bilər".

İradə SARIYEVA

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.